

Honoré de Balzac

Femeia la treizeci de ani

Traducere din limba franceză
de H. Grănescu

Cuprins

I. Primele greșeli	7
II. Suferințe tainice.....	91
III. La treizeci de ani.....	117
IV. Degetul lui Dumnezeu.....	147
V. Cele două întâlniri	165
VI. Bătrânețea unei mame vinovate	225

Între micul râu Loing și Sena se întinde o câmpie vastă mărginită de pădurea de la Fontainebleau și de orașele Moret, Nemours și Montereau. Ținutul acesta arid nu oferă privirii decât câteva muncelile rare; ici-colo, în mijlocul câmpului, câteva pâlcuri de copaci, care slujesc de adăpost pentru vânat; și, pretutindeni, liniile fără de sfârșit, cenușii sau galbene, specifice zărilor din Sologne, din Beauce și din Berri. În inima acelei câmpii, între Moret și Montereau, călătorul zărește un vechi castel numit Saint-Lange, ale cărui împrejurimi nu sunt lipsite nici de măreție, nici de strălucire. Sunt acolo alei de ulmi magnifice, șanțuri și lungi ziduri de apărare, imense grădini și vaste construcții senioriale care, pentru a fi clădite, au necesitat jalnicele profituri ale birurilor puse pentru acoperirea cheltuielilor de război, sumele stoarse din arendările dreptului de a strânge impozitele, delapidările autorizate sau marile averi aristocratice distruse astăzi de ciocanul Codului civil.

Dacă vreun artist sau vreun visător s-ar rătăci, din întâmplare, pe adâncile făgașe ale drumurilor sau pe câmpiile argiloase ce apără accesul în acest ținut, s-ar întreba prin ce capriciu a răsărit poeticul castei în savana accea de grâu, în pustiul acela de cretă, de marnă și de nisip unde voioșia moare, unde tristețea se naște coplesitoare, unde sufletul este mistuit necurmat de o singurătate fără glas, sub o zare

Respect pentru cămășii și căci

monotonă, — frumuseți negative, însă prielnice suferințelor ce nu râvnesc nici o mângâiere.

O tânără doamnă, celebră la Paris pentru gingășia, pentru frumusețea chipului și pentru inteligența sa, a cărei poziție socială și a cărei avere erau pe potriva înaltei sale celebrități, veni, spre marea uimire a sătucului, situat la peste o milă depărtare de Saint-Lange, să se stabilească acolo, pe la sfârșitul anului 1820. Țăranii și arendașii nu-i mai văzuseră pe stăpânii castelului din vremi ce nici nu se mai țineau minte. Cu toate că pământul era foarte rodnic, fusese lăsat pe seama unui vechil și în paza unor slugi bătrâne. De aceea, călătoria doamnei marchize stârni o oarecare tulburare în regiune.

Mai mulți inși strânși la capul satului, în curtea unui han prăpădit, la răscrucea drumurilor dinspre Nemours și Moret, văzură o caleașcă ce mergea destul de încet, căci marchiza venea de la Paris cu caii săi. Pe scaunul din față al trăsurii, camerista ținea în brațe o fetiță mai mult îngândurată decât surâzătoare. Mama zăcea pe scaunul din spate, ca un muribund pe care medicii l-ar fi trimis la țară. Înfățișarea abătută a tinerei doamne nu se prea dovedi pe placul diriguitorilor din sat, pe care sosirea ei la Saint-Lange îi făcuse să tragă nădejdea vreunor schimbări în comună. Nu încăpea nici o îndoială că orice soi de schimbare trebuia să-i fie vădit neplăcută acestei doamne îndurerate.

Cel mai isteț cap din satul Saint-Lange declară, seara, la cârciumă, în odaia în care beau frunțașii comunei, că, după tristețea întipărită pe chipul marchizei, domnia-sa trebuie să fie ruinată. În lipsa domnului marchiz, despre care ziarele arătau că trebuia să-l însoțească pe ducele d'Angoulême în Spania, ea urma să facă rost la Saint-Lange de sumele necesare pentru achitarea feluritelor datorii făcute din pricina unor greșite speculații la bursă. Poate că moșia avea să fie

Respectarea drepturilor de autor și a cărții

vândută în loturi mici. Ar fi, atunci, câteva lovituri bune de dat. Fiecare începu să-și facă numărătoarea banilor, să-i scoată de prin ascunzători, să-și socotească puterile, ca să poată pune mâna pe părticica sa din ciopârțirea moșiei de la Saint-Lange.

Viitorul acesta li se păru așa de frumos, încât fiecare gospodar, nerăbdător să știe dacă era adevărat, gândea că va afla totul de la slugile de la castel; nici una din slugi însă nu putu să dea vreo deslușire despre năpasta care-o aducea pe stăpâna lor, în prag de iarnă, în bătrânul ei castel de la Saint-Lange, de vreme ce ea stăpânea și alte moșii renumite pentru frumusețea priveliștilor și grădinile lor. Domnul primar se duse să prezinte doamnei omagiile sale, dar nu fu primit. După primar, se prezentă și vechilul, dar tot fără nici un succes.

Doamna marchiză nu ieșea din camera ei decât pentru a permite să se facă curat și, în acest timp, stătea într-un salonaș de-alături, unde lua masa, dacă se poate numi masă a te așeza pe un scaun, a privi mâncarea cu silă și a mânca atât cât să nu mori de foame. După care se întorcea numai-decât la străvechiu-i fotoliu și, de cu dimineață, se așeza în fața singurei ferestre ce lumina camera aceea. Nici pe fetița sa nu o vedea decât în timpul celor câteva clipe cât dura trista-i masă, și chiar și atunci părea că de-abia o suportă. Pentru a face să amuțescă în inima unei femei tinere sentimentul de mamă, oare nu erau necesare niște dureri nemai-pomenite? Nici unul dintre servitori nu avea voie să intre în camera ei. Camerista era singura persoană ale cărei servicii le îngăduia. Cerea o tăcere desăvârșită în castel, fetița trebuind să se ducă să se joace cât mai departe. Îi era așa de greu să îndure chiar și cel mai mic zgomot, încât orice glas omenesc, chiar și cel al copilei, o deranja cumplit.

Respect pentru oamenii săraci

Oamenii din părțile locului nu mai vorbiră o vreme decât despre aceste ciudățenii ale marchizei; pe urmă după ce toate presupunerile posibile fură vânturate, nici sătulețele de prin apropiere, nici țăranii nu se mai gândiră la această doamnă bolnavă.

Marchiza, lăsată singură, putu deci să rămână cu totul tăcută în mijlocul tăcerii pe care-o stabilise în jurul ei, și nu avu nici un prilej să părăsească odaia acoperită de tapiserii în care murise bunica ei și unde venise și ea să moară încet, fără martori, fără zgomot, fără a îndura mincinoasele dovezi ale egoismului fardat cu afecțiune, care, la oraș, aduc celor ce mor o îndoită agonie. Femeia aceasta avea douăzeci și șase de ani. La o asemenea vârstă, unui suflet încă plin de iluzii poetice îi place să savureze moartea, atunci când moartea i se pare binefăcătoare. Moartea însă are cochetării față de cei tineri: pentru ei, moartea când înaintază, când se retrage, când se arată, când se ascunde; încetineala aceasta îi scârbește de ea iar incertitudinea ce le-o pricinuieste viitorul îi readuce până la urmă între oameni, unde vor găsi iarăși durerea care, mai nemiloasă decât moartea, îi va lovi fără a se lăsa așteptată. Or, această doamnă, care nu mai voia să trăiască, avea să îndure în adâncul singurătății sale amărăciunea acestor întâzieri ale morții și, într-o agonie sufletească pe care moartea nu o va curma, avea să facă o cumplită ucenicie de egoism ce-i va usca inima și i-o va prelucra pentru a trăi în lume.

O astfel de învățătură crudă și tristă este totdeauna fructul primelor noastre dureri. Marchiza suferea cu adevărat pentru prima și poate pentru singura dată în viața sa. Căci n-ar fi o eroare să crezi că sentimentele se reproduc? Odată înmugurite, oare nu vor exista ele totdeauna în adâncul inimii? Adorm sau se trezesc iar, după capriciile întâmplărilor vieții;

Respect pentru oameni și căști.

dar rămân acolo, iar existența lor modifică negreșit sufletul. Așa încât, orice sentiment nu va avea decât o singură zi mare, ziua cea mai lungă sau cea mai scurtă a celei dintâi furtuni. Așa încât durerea, cel mai statornic dintre sentimentele noastre, nu va fi vie decât la întâia ei izbucnire; iar celelalte lovituri ale ei se vor domoli treptat, fie datorită faptului că începem să ne deprindem cu crizele sale, fie datorită unei legi a firii noastre, fire care, spre a se menține în viață, opune forței distructive o forță egală, dar inertă, ridicată pe temeiurile egoismului. Dar căreia dintre suferințe i se va da numele de durere? Pierderea părinților este o mâhnire față de care natura i-a pregătit pe oameni; răul fizic este trecător, el nu cuprinde sufletul; iar dacă persistă, nu mai e un rău, e însăși moartea. Dacă o femeie tânără pierde un nou-născut, dragostea conjugală îi dăruie în curând un succes, și o astfel de supărare este, deci, tot trecătoare. În sfârșit, aceste necazuri și multe altele asemănătoare sunt, oarecum, lovituri, răni; nici una însă nu afectează vitalitatea în esența ei, și ar trebui ca ele să se urmeze într-un chip nemaipomenit pentru a ucide sentimentul ce ne îndeamnă să râvnim fericirea. Marea, adevărata durere ar fi deci acel rău atât de ucigător, încât să cuprindă și trecutul, și prezentul, și viitorul totodată, să nu lase nici o părțică a vieții nevătămată, să zdruncine cugetul pentru totdeauna, să se întipărească, de neșters, pe buze și pe frunte, să zdrobească sau să strice resorturile plăcerii, punând în suflet o pricină de silă față de orice lucru de pe pământ. Mai mult încă, spre a fi imens, spre a strivi astfel și sufletul și trupul, răul acesta ar trebui să survină într-o clipă a vieții când toate puterile sufletului și ale trupului sunt tinere, și să sfarme o inimă plină de viață. Răul, atunci, va face o rană adâncă; suferința va fi atunci și ea mare, și nici o ființă n-ar putea scăpa

Respect pentru copiii și căști.

dintr-o astfel de boală, fără a suferi unele schimbări poetice: fie va lua calea cerurilor, fie, dacă rămâne aici, pe pământ, se va întoarce între oameni, pentru a-i minți și pentru a juca un rol în lume; ea va ști atunci în ce umbră să se retragă, spre a calcula, spre a plânge, spre a glumi. După o asemenea criză solemnă, nu mai există mistere în viața socială, care de aci încolo este în mod irevocabil judecată.

La femeile tinere, de vârsta marchizei, întâia și cea mai sfâșietoare dintre toate durerile este cauzată totdeauna de același fapt. Femeia, și mai ales femeia tânără, tot atât de mare prin suflet cât și prin frumusețe, nu șovăie niciodată să-și îndrume viața spre țelul către care și natura și sentimentul și societatea o împing să se avânte în întregime. Dacă întâiul ei vis va sfârși în mod lamentabil și totuși ea va rămâne în viață, va îndura cele mai cumplite suferințe, pentru simplul motiv care face ca întâia dragoste să fie cel mai frumos dintre toate sentimentele. Oare pentru ce o asemenea nefericire nu și-a avut încă nici pictorul, nici poetul ei, până acum? Dar poate ea, oare, să fie zugrăvită, poate ea să fie cântată? Nu, natura durerilor pe care le pricinuieste se refuză analizei și culorilor artei. De altminteri, asemenea suferințe nu se mărturisesc niciodată: spre a consola o femeie, trebuie să știi să i le ghicești; căci, trăite întotdeauna amarnic și resimțite religios, ele rămân în suflet și, ca o avalanșă prăbușindu-se într-o vale, distrug totul, înainte de a-și găsi un loc.

Marchiza era atunci în prada unor astfel de suferințe ce vor rămâne multă vreme necunoscute, pentru că totul pe lume le osândește, în vreme ce sentimentul le mângâie, iar cugetul unei adevărate femei i le justifică totdeauna. Se întâmplă cu astfel de dureri ca și cu acei copii irevocabil condamnați de viață, dar față de care inima mamelor lor se simte legată mult mai puternic decât față de copiii bogat